

K İ T A P T A H L İ L İ

Dr. Cümhur FERMAN

Siyasal Bilgiler Fakültesi İşletme
İktisadı ve Muhasebe Doçenti

«ACCOUNTING TEACHERS GUIDE». Sponsored by and published under the auspices of The American Accounting Association. Published by South - Western Publishing Co. New York 1953. Fiyatı: \$ 2.50.

Mahiyeti hakkında alâkalılara bilgi vermeyi faydalı bulduğumuz bu eser, «American Accounting Association» ın desteklemesi ile meydana gelmiştir. Âzalarının ekserisi lise ve yüksek okullarla Üniversitelerde muhasebe okutan hocalardan müteşekkil olan bu amerikan muhasebe cemiyeti, amerika dahilinde muhasebe tedrisatını daha tam, daha mükemmel bir hale getirmek için ne gibi tedbirler alınması lâzımgeldiği meselesini ele almıştır. Bu işin tetkiki için de cemiyet tarafından 1951 yılı Şubat ayında teşkil olunan bir Komite, devamlı çalışmaları sonunda sekiz fasıllık ve 258 sahife hacmindeki bu kitabı meydana getirmiştir.

Kitap, muhasebe hocaları için bir kılavuz, bir rehber olarak hazırlanmıştır. Her fasıl, muayyen bir meselenin izahına tahsis edilmiş; gene her fasılın kaleme alınması işi o fasılla ilgili konuda en selâhiyetli bir üniversite hocasının editörlüğüne terkedilmiş; o şahıs, kendi faslı ile ilgili mevzuda en fazla tanınmış ve kendilerine isim yapmış olan kolej muhasebe hocalarının yardımı ile hissesine düşen faslı hazırlamıştır.

Anonim bir eser olan bir kitap, umumi olarak «hocalık»; hususile de «muhasebe hocalığı» nı, müstakil bir meslek, san'at şeklinde ele almakta; meseleleri böyle bir zaviyeden mütalâa eylemektedir. Koymuş olduğu prensipler, sadece ve bilhassa üniversite hocaları için değil hocalık mesleğinin diğer herhangi bir dalını seçmiş olan bütün öğreticiler için riayetinde fayda mülâhaza edilen kaidelerdir.

Bu umumi mahiyetteki açıklamalardan sonra, sırası ile her faslı teker teker ele alıp kısaca ve ana hatları itibarile tahlil eylemek istiyoruz.

Birinci fasıl, Alabama Üniversitesi muhasebe Profesörlerinden A. J. Penz'in editörlüğü altında kaleme alınmış olup bizatihi muhasebe ilminin ve muhasebe ile alâkalı mesleklerin tekâmül seyrini izah etmekte, bir giriş mahiyeti taşımaktadır. Muhasebeci olmak, yani muhasebeyi bilmek ve tat-

bik eylemekle onu öğretmek, tedris etmek iki ayrı şeydir, diyerek söze başlanılmakta; bilâhare bir meslek olarak muhasebe hocalığının bütün dünyada ve Amerikada geçirdiği tarihi tekâmülden bahsedilmektedir. Gene bu fasılda, muhasebe ilminin tarihi menşei, kısa fakat özlü bir şekilde izah olunmakta; amerikadaki üniversite muhasebe hocalığının tarihçesi üzerinde durulmaktadır. Tarihçe kısmını, bir muhasebe hocasının nefsinde cem'eylemek zorunda bulunduğu asgari zaruri vasıfların ele alınması takibediyor. Bunlardan, hocalık için şart olan uzun bir tahsil ve terbiye unsuru, meselelerin tetkikinde objektif olmak davası, Hocanın talebelerine, bağlı olduğu üniversite muhitine ve yaşadığı sosyal camiaya ve mesleki teşekküllere, ilmî çalışma ve araştırmalara karşı takınması lâzım gelen tavırlara hâkim olması icabeden prensipler üzerinde kısaca durulmaktadır. Gene bu fasıl içerisinde, muhasebe hocalığının Amerikalı gençlere vaad eylediği istikbal, istatistiklere dayanılmak suretiyle anlatıldıktan sonra muhasebenin gelişen devrimiz ekonomî hayatında ifade eylediği ehemmiyet derecesi üzerinde ikna edici deliller serdedilip muhasebe bilen bir gencin amerikada, şu dört kazançlı meslekten birisine rahatça girebileceği hususu, güzel ve belîğ bir ifade ile izah olunuyor:

1. Hususi iş âleminde çeşitli vazifeler (Kâtiplikten şirket müdürlüklerine kadar),
2. Âmme sektöründe, merkezi ve mahalli idarelerde çeşitli memuriyetler,
3. Muhtelif kademeli tahsil müesseselerinde muhasebe hocalıkları,
4. Serbest hesap mütehasıslığı, Muhasebe organizatörlüğü ve malî müşavirlik.

Bu faslın şayanı dikkat taraflarından birisi, muhasebe ile alâkalı mesleklerin kadınlar için arzettiği hudutsuz ve cazip imkânlarla da bir nebze temas eylemiş olmasıdır.

İkinci faslın editörlüğünü, Oregon State Kolejinden profesör Willard M. Craig yapmıştır. Bu fasıl, muhasebe derslerinin gayesinden, muhtevasından ve tedvir şeklinden bahis eylemektedir. Bu umumî çerçeve dahilinde, sırasıyla elemanter muhasebe derslerinin gayesi, muhtevası ele alınıyor; bundan sonra da ileri muhasebe kurları aynı zaviyelerden tetkik olunuyor. Faslın bilhassa üzerinde durduğu konu, elemanter yani muhasebeye giriş derslerinin nasıl öğretilmesi, ne şekilde tedris edilmesi lâzım geldiği meselesidir. Bu bakımdan çeşitli zaruri elemanlar üzerinde duruluyor; iyi bir hocanın, iyi bir muhasebe ders kitabı ile kara tahtanın neden muhasebe tedrisatında asgari zaruri üç tedris vasıtası olduğu hakikati, güzel bir şekilde tebarüz ettiriliyor. Elemanter muhasebe tedrisatı ile iştigal eyleyen hocaların başta gelen vazifesinin, talebede muhasebeyi öğrenmek aşkının, muha-

sebeye karşı tecessüs ve alâkanın uyandırılması olduğu noktasında ısrarla duruluyor.

Muhasebe hocasının tedris faaliyeti: 1) Derse hazırlanma; 2) Dersin takriri; 3) Tatbikat; 4) Sınıfta münakaşalar icrası; 5) İmtihanların yapılması şeklinde beş ana fonksiyona irca olunuyor. Gene bu faslın içersine giren enteresan mevzulardan bir diğerini, bellibaşlı tedris usullerinin tetkiki teşkil ediyor. Bu cümleden olarak ders takriri, sınıfta dersle ilgili konuların münakaşası ve lâboratuvar çalışmaları teker teker ele alınarak herbirinin fayda ve mahzurları üzerinde duruluyor; bu üçünün telifinden meydana gelecek eklektik bir tedris usulünün münakaşası yapılıyor.

Üçüncü fasıl, muhasebe tedrisatında, her bakımdan dörtbaşı mamur bir talebe yetiştirilmesi için neler yapılması lâzımgeldiği meselesini inceliyor. Bu faslın editörü, Kolorado Üniversitesinden H. W. Kendrick'dir. Evvelâ, iyi bir talebenin asgari vasıfları sayılarak bunların tarifi yapılıyor. Bilâhare böyle bir talebeyi elde etmek için hocaya ne gibi vazifeler düştüğü meselesi ele alınıyor. Talebeye rehberlik ve onun muayyen bir hedefe yöneltilmesi; talebede kültürel ve meslekî alâkanın uyandırılması; talebenin menfaatleri ile tahsilden neler beklenmekte olduğunun derpişi izah olunduktan sonra muhasebe ile riyazi ilimler arasındaki yakın alâka ortaya konup derslerin tedrisi sırasında verilecek me hazlar meselesine temas ediliyor.

Gerçekten, me hazın en uygun ve talebe bakımından en müsait şekilde intihabının arzettiği önem üzerinde ısrarla durulup bu vâdide hocalara bazı tavsiyelerde bulunuluyor. Mesele halletmenin ve pratik çalışmaların muhasebe tedrisatındaki zarureti ortaya konuyor. İmtihan tekniği ve numara verme meselesi üzerinde de tevekkuf olunarak hocalara bazı öğütler veriliyor. Talebeye ofislerde kullanılan çeşitli hesap ve muhasebe makineleri hakkında bilgi vermenin değeri üzerinde durulduktan sonra talebenin derslere devamı ve tahsil süresince kendilerinde iyi itiyatlar uyandırılmasının ehemmiyeti üzerinde bilhassa ısrar ediliyor.

Dördüncü faslın editörlüğünü, Texas College of Arts and Industries'in muhasebe profesörü olan Ralph C. Russell yapmıştır. Bu fasılda iyi, tam ve mükemmel bir muhasebe hocasının nasıl olması lâzımgeldiği meselesi üzerinde durulmuştur. Hiç kimse dört başı mamur bir muhasebe hocası olarak doğmaz; ancak sonradan yapılacak metodlu bir çalışma sayesinde bu şekilde bir vasıf kazanılabilir, denildikten sonra mükemmel bir muhasebe hocası olabilmek için şu asgari sekiz vasfın mevcudiyeti şart koşuluyor : 1) Evvelâ, muhasebe hocalığı yapacak kimsenin muhasebe ilmini çok iyi ve bu ilimle ilgili bulunan işletme iktisadî, umumî iktisat, maliye, istatistik, ilmî sevküidare, ticaret hukuku ile vergi hukuku gibi disiplinleri de yeter derecede bilmesi lâzımdır. Bunun için de, bu sahalarla alâkalı kitap, dergi ve saire gibi neşriyatı muntazaman takip eylemelidir. 2) Muhasebe ilmini

sadece iyi bilmek, iyi bir muhasebe hocası olmak için kâfi değildir. Fazla olarak muhasebeyi iyi bir şekilde izah edebilmek; anlatabilmek kabiliyetine de sahip bulunmak lâzımdır. Bu vasfın kazanılması için neler yapılması iktiza eylediğini, kitap etraflı olarak anlatmıştır. 3) İyi bir muhasebe hocasının üçüncü zaruri vasfı, derste sunulacak en uygun, talebe için en müsait olan materyeli seçip hazırlayabilmek; ve bunları talebenin en kolay anlayabileceği tarzda sunabilmektir. 4) Tam ve mükemmel bir muhasebe hocası, talebesinde muhasebeye karşı, kuvvetli bir alâka uyandırabilen; mevzuu onlara sevdirebilen hocadır. Bunun için ne yapmak ve ne yapmamak lâzımdır meselesi fasılda açık olarak izah edilmektedir. 5) İyi ve mükemmel bir muhasebe hocası, talebesinin ferdi kabiliyetini ve derslerde gösterdiği tekâmül derecesini yakinen bilen, ölçen ve anlıyan hocadır. Bu mevzuda, sınıftaki münakaşaların, sene içi ve sene sonu imtihanlarının hocaya çok büyük yardımı olacaktır. 6) İyi bir muhasebe hocasının bir takım şahsi meziyetleri ve vasıfları da olmalıdır. Temiz ve kibar bir kıyafet; hareketlerde vekâr; sevimli bir şahsiyet; talebeye karşı davranışta, takrirlerin icrasında, ses tonunda, jestler ile mimiklerde itidal; dersin ayakta takriri; açık düzgün bir dil ile ve kolay anlaşılır şekilde konuşma; okunaklı bir yazıya sahibolma; aşırı olmamak şartıyla esprili bir hareket tarzı ihtiyar eyleme; talebeye karşı anlayış ve nezaketle davranma v.s. gibi. 7) Bunların dışında iyi bir muhasebe hocası, meslekdaşları ile sıkı bir işbirliğine muvaffak olan; mesleki teşekküllerle mensup olduğu beldenin çeşitli faaliyetlerine aktif olarak katılabilen bir insandır da. Derslerin haricinde talebeleri ile yakından ilgilenmek; onların hususî durumları ile alâkadar olmak; onlara karşı bu temaslar sırasında samimi, bitaraf, müsamahalı, anlayışlı davranmak zorundadır. Bilgisini tam bir hale koyabilmek için pratik çalışmaları da ihmal etmemelidir. Ancak bu, hiç bir zaman asıl hocalık fonksiyonuna zarar verecek bir genişlikte olmamalıdır. 8) Nihayet iyi bir muhasebe hocası, mesleği ile ilgili ilmî etüdler yapan; bu araştırmalarının neticesini yayınlayabilen kabiliyette bir insan olmalıdır. Kitap yazmalı, mesleki dergilerde muntazaman makaleler neşretmelidir. Hattâ daha da ileri gidilerek denilmektedir ki, iyi bir muhasebe hocası gerek mesleğine, gerekse muhasebe ilmine kendi araştırmaları ile yeni bir şeyler katabilen insandır. Bütün dördüncü fasıl, bu sekiz temel vasfın izahına; bu vasıfların iktisabı için yapılması gereken şeylere ve hocalarca gözönünde tutulacak hususların açıklanmasına tahsis edilmiştir.

Beşinci faslın editörlüğünü, benim de hocam olan Southern California Üniversitesi profesörlerinden Robert Dinman yapmıştır. Faslın iştigal mevzuunu, (teaching aids) denilen yardımcı tedris vasıtalarının izahı; herbirinin fayda ve mahzurlarının ortaya konulması meselesi teşkil eylemektedir. Yardımcı tedris vasıtaları dört kısma ayrılarak mütalâa olunuyor :

a) **Nonprojective visual aids:** Bu gurup içersinde, projeksiyon kullanılmadan göze hitabeden yardımcı tedris vasıtaları toplanmıştır. Bunlar da sırasıyla kara tahta, teksir olunmuş materyel, şema ve plânlar, pratik çalışmalara ait dokümanlar, âmme makamları tarafından kullanılan resmî kâğıtlar (beyanname ve saire) muhasebe ile ilgili çeşitli neşriyat (yıllık faaliyet raporları, mevkut dergiler ve mecmualarla gazeteler ve meslekî broşürler gibi) işletme muhasebe kayıtlarına ait nümune vesaikten ibarettir. Bütün bu yardımcı tedris vasıtaları üzerinde ayrı ayrı durulmakta; herbirinin fayda ve mahzurları belirtilmektedir.

b) **Projective Audio - Visual Aides :** Bu guruba da projeksiyon ve ses yardımı ile göze ve kulağa hitap eden yardımcı tedris vasıtaları sokulmuştur. Projeksiyon yardımı ile defter kayıtlarının, kitap sahifeleri ile plân ve şemaların perdeye aksettirilmesi; gene muhasebe ile ilgili tek tek filimlerin (slides) gösterilmesi; kısa filim parçaları; uzun ve sesli filimler bu guruba dahil belli başlı yardımcı vasıtalarıdır. Oldukça masraflı olan bu gurup yardımcı vasıtaların Amerika dahilinde hangi müesseselerde imal edildiği; bunların mübayaa veya kiralanması için gereken masraf miktarı hakkında etraflı bilgi verilmiştir.

c) **Other teaching Aids :** Bu guruba, yukarki ikisine dahil olmayan diğer yardımcı vasıtalar ithal edilmiştir. Bunlar da misafir konferansçılar, muhasebe ile ilgili teçhizat imal eden teşekküllerin sergileri, muhtelif teşebbüslerin muhasebe servislerine ve sınaî teşebbüslere yapılan ziyaretler; muhasebe ile ilgili toplantı ve kongrelere iştirak; talebelerin kurdukları muhasebe kulüp ve cemiyetlerine âza olmak; talebe çalışmaları ile ilgili broşür, gazete kupürleri ile sair neşriyat vasıtalarının muayyen bir mahalde teşhiri; ve nihayet talebeye hariçte temin edilen muhasebe ile ilgili ilâve bir işden veya çalışma mevzuundan ibarettir. Bilhassa arada sırada memleketin muayyen sahalarında başarı kazanmış iş damlarını davet ederek onlara yaptırılacak bir iki konuşma veya konferans, talebenin muhasebeye olan alâkasını arttırmak bakımından büyük bir değeri haizdir. Tabii bu üçüncü gurup yardımcı tedris vasıtalarının da faydalı ve zararlı tarafları etraflı bir şekilde izah edilmiş; bu vasıtaların istimalinde itidalin, uygun bir muvazenenin daima gözönünde tutulması zaruretine defaatle temas olunmuştur.

d) **Teacher Self - evaluation Aides :** Bu guruba, bize bir hayli yabancı olan bellibaşlı üç yardımcı tedris vasıtası ithal edilmiştir. Gerçekten, bu kategoriye dahil vasıtaların başlıca fonksiyonu, muhasebe hocasına kendi kendini kontrol ve islah eyleme bakımından yardımda bulunmaktır. Yani bu vasıtaları kullanmak suretiyle hoca, kendi kendisini murakabe edecek, iyi bir öğretici olabilmek için devamlı şekilde kusurlarını tashih yoluna gidecektir. Bu guruba dahil ilk vasıta, talebelerin yapacakları tenkitlerin

değerlendirilmesidir. Sekizinci faslın mevzuunu, bu vasıtanın tetkik ve tahlili teşkil eylemektedir. İkinci olarak, Amerikan serbest hesap mütehassıslarının meslekî teşekkülü olan «American Institute of Accountants» ın her yıl tertiplediği test programına iştirak suretiyle tedrisatın kontrolü mevzuu ele alınıyor. Nihayet ses alma makinelerinin istimali suretiyle hocalara takrir esnasındaki konuşma sistemlerini nasıl ıslah edebilecekleri meselesi etraflı olarak anlatılıyor.

Altıncı fasıl, Amerikada son senelerde çok revaç bulan test usulünün muhasebe tedrisatına nasıl uygulanacağından bahis eylemektedir. Faslın editörlüğünü, University of California (Los Angeles) hocalarından Prof. Paul Kircher yapmıştır.

Bu fasılda klâsik imtihan usulleri, ev vazifelerinin fayda ve mahzurlu tarafları mütalâa ve münakaşa edildikten sonra modern objektif test usulleri üzerinde duruluyor; bu sonuncuların muhasebeye ve muhasebe tedrisatına tatbiki yolları izah ediliyor. Objektif test usulü hakkında şayanı dikkat olan taraf, bu usulün Amerikada da yeni yeni kullanılması; henüz kat'î bir teknik halinde yerine oturmamış olmasıdır. Bu bakımdan faslın, test usulünün bizim maarif hayatımıza da sokulması lehinde olan mütehassıslarımızca okunmasında bilhassa fayda görmekteyiz.

Yedinci faslın editörü, North Texas State College'den Prof. Tom Rose'dur. Bu fasıl, iyi bir hocanın kendi kendisini yetiştirmesi meselesini daha etraflı bir şekilde ele almıştır. Evvelki fasıllarda temas edilen problemler burada derinliğine incelenmiştir.

Sekizinci ve son faslın mevzuunu, Amerikada da yeni yeni başlayan bir cereyanın, yani hocanın değerinin talebelere müracaat edilerek yapılacak anketler yardımı ile tâyin edilmesi meselesinin tetkiki teşkil eylemektedir. Faslın editörü, Washington Üniversitesinden Prof. James S. Schidler'dir. Bu mesele, Amerikada da hâlâ münakaşalıdır. Yani hocanın değerlendirilmesinde, daha iyi ve mükemmel bir hoca elde edilmesi mevzuunda talebenin fikri alınmalı mı, alınmamalı mı? Alınırsa bu şekilde bir fikrin değeri ne olacaktır; itimada şayan mıdır, değil midir? İlgili fasılda bütün bu ve bunlara benzer sualler münakaşa ve mütalâa edildikten sonra müsbet istikamette, yani talebenin fikri alınmalıdır yolunda bir kanaate varılıyor. Ve, bu vâdide yapılmış enteresan bazı anketlerin istatistiki mütalâalarına da kitapta yer veriliyor. Bu anketlerin tertibinde ne gibi esaslara riayet edilmesi gerektiği uzun uzun anlatılıyor. Bu gibi anketlerde kullanılacak tip sual varakları da tanzim edilmiş bulunuyor.

Sekizinci fasıldaki fikir ve metodların memleketimize ne dereceye kadar tatbik kabiliyetini haiz olduğu meselesinin münakaşasını burada yapmıyacağız. Sadece, muayyen bir zihniyetin ve hayat anlayışının ifadesi olan bu

fasıldaki fikir ve metodların ilgililerce okunmasında herhalde büyük fayda olduğunu belirtmeden de geçemiyeceğiz.

Kucaklamakta olduğu çeşitli mevzuları ana hatları itibarile izaha gayret ettiğimiz bu kitabı, başta muhasebe ilminin tedrisi gibi şerefli bir vazifenin yükünü omuzlarına almış olan orta, lise ve yüksek tahsil müesseselerine mensup hocalarımıza; sonra da maarif ailesinin diğer muhterem mensuplarına bilhassa tavsiye ederiz.

Türkiyemiz, iktisadî sahada büyük bir ilerleyiş halindedir. Memleketimizde muhasebe bilen, muhasebenin çeşitli meslek dallarında çalışan elemanlarının sayısının da bu ilerleyişteki hızla mütenasip olarak artması, hayatî ehemmiyeti haiz bir meseledir. Muhasebesiz, muhasebecisiz bugün artık iktisadî faaliyet gösterilemez. Gerek hususî ekonomî, gerekse âmme iktisadî sektörlerin de mütehassıs muhasebeciye olan ihtiyaç sonsuzdur. Sıkıntı, kendisini halen bütün şiddeti ile göstermiştir.

Davanın halledilmesinde en büyük mes'uliyet, muhasebe ve işletme iktisadî hocalarının hissesine düşmektedir. Bu yük taşınırken, yukarda tahlilini yaptığımız kitap, emin bir rehber ve güvenilebilir bir mesnet olmağa her bakımdan lâyıktır.